

Panie naucz nas modlić się Eucharystią...

Wykład 2

Ks. dr hab. Grzegorz M. Baran

„Gorąco pragnąłem spożyć Paschę z wami, zanim będę cierpiał...” (Łk 22,15).

Uczta paschalna zapowiedzią Eucharystii.

Przekazy Nowego Testamentu wyraźnie podkreślają, że Ostatnia Wieczerza, którą Jezus w przeddzień swej męki i śmierci krzyżowej spożył ze swymi uczniami, była wpisana w celebrację Paschy świętowanej corocznie przez Żydów (zob. Mt 26,17-19; Mk 14,12.14.16; Łk 22,7-8.11.13.15; 1 Kor 5,7). W zwięzły sposób prawdę tę wyraża Katechizm Kościoła Katolickiego: „Celebując Ostatnią Wieczerzę z Apostołami podczas uczty paschalnej, Jezus wypełnił w sposób ostateczny Paschę żydowską. Istotnie, przejście Jezusa do Ojca przez śmierć i zmartwychwstanie jest uprzedzane podczas Ostatniej Wieczerzy i celebrowane w Eucharystii, która wypełnia Paschę żydowską i uprzedza ostateczną Paschę Kościoła w chwale Królestwa” (KKK 1340)¹. Z tej racji w uczcie paschalnej, jaką celebrowali od chwili Wyjścia z Egiptu dawni Izraelici, można bez wątplenia widzieć zapowiedź („typ”; „prefigurację”) ofiary eucharystycznej.

1. Celebracja święta Paschy w dawnym Izraelu.

Pascha w czasach Nowego Testamentu była głównym świętem żydowskim. W Starym Testamencie przekazy na jej temat nie są obfite i często dość trudne do zinterpretowania. Istotę tego święta wyrażają zasadniczo teksty liturgiczne: rytuał Paschy zawarty w opowiadaniu o Wyjściu narodu wybranego z Egiptu (zob. Wj 12); kalendarze religijne (zob. Wj 23,15; 34,18.25; Pwt 16,1-8; Kpł 23,5-8); rytuały (zob. Lb 28,16-25; Ez 45,21-24); opowiadanie o sposobie celebrowania Paschy (zob. Lb 9,1-14). W tradycji starotestamentalnej występują także przekazy historyczne, które wspominają albo opisują sposób celebrowania Paschy: pierwsza Pascha w czasie Wyjścia z Egiptu (zob. Wj 12); Pascha po wejściu narodu wybranego do Ziemi Obiecanej (zob. Joz 5,10-12); Pascha obchodzona w czasach Jozjasza (zob. 2 Krl 23,21-23; 2 Krn 35,1-18); opis Paschy z czasów Ezechiasza (zob. 2 Krn 30); Pascha po powrocie Izraela z niewoli babilońskiej (zob. Ezd 6,19-22). Należy również wspo-

¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 1994, s. 323.

mniej istniejące źródła pozabiblijne (świadczenia z Elefantyny, w której znajdowała się jedna z licznych w Egipcie kolonii żydowskiej diaspory)².

Pierwszorzędnie opis celebrowania Paschy wyłania się z tradycji kapłańskiej (zob. Kpł 23,5-8; Lb 28,16-25; por. Lb 9,1-14; Wj 12,1-20.40-51). Według niej, Pascha była obchodzona w pełni księżyca, pierwszego miesiąca roku w systemie wiosennym: był to 14 dzień miesiąca Abib („Miesiąc Kłosów”) (zob. Pwt 16,1), zwany inaczej Nisan⁴ (marzec/kwiecień). Dziesiątego dnia miesiąca wybierano zwierzę, które miało być zabite. Według Wj 12,5 miał to być baranek bez jakiegokolwiek skazy, jednoroczny samiec. Można było wziąć także jagnię albo kozłą; według zaś Pwt 16,2 zwierzęciem tym mogło być także cielę. Po wybraniu zwierzęcia należało go strzec do 14 dnia tego miesiąca, kiedy to o zmierzchu zabijano je, a jego krwią skrapiano (czy też pomazywano) próg i odrzwia domu (zob. Wj 12,6-7). Następnie zwierzę w całości pieczono i spożywano w czasie tej nocy pełni księżyca. Nie wolno było łamać kości baranka (zob. Wj 12,46; Lb 9,12), a wszystko, co pozostało po tym rytualnym posiłku, należało spalić w ogniu (zob. Wj 12,10). Mięso spożywano z praśnikami (niekwaszonym chlebem) i gorzkimi ziołami (zob. Wj 12,8). Zazwyczaj uczestnikami posiłku paschalnego byli członkowie jednego domostwa. Jednakże, gdy rodzina była zbyt mało liczna do spożycia baranka, należało przyłączyć się do sąsiadów (zob. Wj 12,4). Posiłek jedzono w pośpiechu, a jego uczestnicy ubrani byli tak, jakby mieli zaraz wyruszyć w drogę (zob. Wj 12,11)⁵.

Termin Pascha stanowi dokładnie transkrypcję greckiego rzeczownika *pascha* (πάσχα), który pochodzi od aramejskiego *pasha* i hebrajskiego *pesah*. Etymologia tego terminu jest ciągle przedmiotem dyskusji wśród uczonych. Próbowano wyprowadzić go od akadyjskiego słowa *paszachu*, posiadającego znaczenie „ułaskawić, ułagodzić”. Jednakże Pascha izraelska nie miała charakteru ekspiacyjnego. Inna propozycja to odwołanie się do egipskiego słowa *pa-sh*, które oznacza „uderzenie”. W przypadku Paschy byłoby to uderzenie dziesiątej plagi (zob. Wj 11,1), kiedy to Bóg „uderzył pierworodnych w Egipcie (zob. Wj 12,12.13.23.27.29). Na gruncie biblijnym rzeczownik *pesah* jest łączony z rdzeniem czasownikowym *pāsaḥ* – „utykać” (zob. 2 Sm 4,40), „utykać, podskakiwać”, „wykonywać pewien taniec rytualny dokoła ofiary” (zob. 1 Krl 18,21.26). W znaczeniu przenośnym czasownik ten może oznaczać: „przeskakiwać”, „przechodzić”, „oszczędzać”. W świetle ostatniego znaczenia Pascha oznaczałaby przejście Boga pomijającego domy Izraelitów, a nawiedzającego nieszczęściem mieszkania Egipcjan (zob. Wj 12,13.23.27; por. Iz 31,5). Nie jest to jednak pierwotne znaczenie terminu

² Zob. H. Langkammer, „Elefantyna”, w: *Encyklopedia Katolicka. Tom IV*, red. R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1985, kol. 876-877.

³ Zob. R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu. Tom I i II*, przeł. i bibliografię uzupełnił T. Brzegowy, Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 2004, t. 2, s. 496.

⁴ Nazwa zaczerpnięta z kalendarza babilońskiego. Por. R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, t. 1, s. 197-200.

⁵ Zob. J.J.H. Hayes, „Pascha”, tłum. A. Karpowicz, w: *Słownik wiedzy biblijnej (Prymasowska Seria Biblijna)*, red. B.M. Metzger, M.D. Coogan, kosult. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa; Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, 1996, s. 583; P-É. Bonnard, „Pascha”, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, tłum. i oprac. K. Romaniuk, Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 1994, s. 646; R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, t. 2, s. 497; R. Bartnicki, *Pascha żydowska a chrześcijańska ofiara eucharystyczna*, „Studia Theologica Varsaviensia” 18/1, s. 101-103; G.M. Baran, „Ostatnia wieczerza – przygotowanie Paschy (Mt 26,17-19)”, w: *Krąg Biblijny. Materiały dla duszpasterzy, animatorów i wszystkich, którzy pragną czytać Pismo Święte (Dzieło Biblijne im. św. Jana Pawła II 45)*, red. P. Łabuda, Tarnów: Wydawnictwo „Biblos”, 2021, s. 72-73; por. M. Rosik, *Eucharystia w tradycji biblijnej. Zapowiedzi – ustanowienie – ku teologii*, Wrocław: Wydawnictwo „Chronicon”, 2022, s. 150-151.

Pascha, lecz wynik późniejszych skojarzeń. Żadna zatem z przytoczonych hipotez nie jest w pełni przekonująca⁶.

Większość uczonych utrzymuje, że Pascha pierwotnie była świętem wiosennym, związanym z hodowlą owiec, a dopiero później połączono ją z historią Wyjścia z Egiptu⁷. A zatem genezy tego święta należy szukać w czasach przed-Mojżeszowych⁸. Obchody Paschy miały wiązać się z coroczną wiosenną zmianą pastwisk albo ze składaniem ofiar z pierworodnych zwierząt, aby zapewnić płodność i obfitość błogosławieństwa dla stada (por. Wj 22,29-30). Być może świętowanie związane było z oboma wymienionymi kwestiami. Na takie pochodzenie tego święta wydaje się wskazywać przekaz Wj 12: pora roku, która zbiega się z rozpoczęciem sezonu wypasu owiec oraz zmianą pastwisk; zabicie baranka przez rodzinę; całkowity brak wzmianki o kapłanie, ołtarzu czy też ofiarowaniu Bogu jakiejś części zwierzęcia; rodzinny charakter tego święta; obchody w nocy w czasie pełni księżyca⁹.

Celebrowana początkowo Pascha jako święto rodzinne, związane z hodowlą owiec, nabrała szczególnego znaczenia w kontekście Wyjścia Izraelitów z Egiptów. Święto, które istniało jeszcze przed Mojżeszem, zostało powiązane nierozdzielnie z wyjątkową historią, czyli historią Wyjścia narodu wybranego z niewoli egipskiej. Corocznie celebrowane Święto Paschy stało się odtąd świętowaniem pamiątki Wyjścia z Egiptu. Pascha zatem stanowiła przypomnienie potężnego działania Boga, który zesłał na Egipt karzące plagi, a następnie w cudowny sposób wyprowadził swój naród z niewoli, aby wprowadzić go następnie do Ziemi Obiecanej. W obchodzonym corocznie Święcie Paschy aktualizowało się także na nowo dawne wyprowadzenie Izraelitów z niewoli¹⁰.

Z biegiem czasu – jak wynika z przekazu Pwt 16,1-8 – stare rodzinne święto, jakim była Pascha, zostało przekształcone w uroczystość powiązaną ze świątynią (zob. Pwt 16,5-6: „Nie będziesz mógł składać ofiary paschalnej, w żadnej miejscowości, którą ci daje Pan, Bóg twój, lecz w miejscu, które sobie obierze Pan, Bóg twój, na mieszkanie dla swego imienia - tam złożysz ofiarę paschalną wieczorem o zachodzie słońca, w godzinie wyjścia swego z Egiptu”). W ten sposób Pascha znalazła się na linii procesu generalnego centralizowania kultu w jedynym sanktuarium, które znajdowało się w Jerozolimie. Jej celebrowanie, do której zobligowani byli wszyscy obrzezani, została uregulowana stosownymi przepisami ustawodawstwa kapłańskiego. Należy zaznaczyć, że świętowanie Paschy w rodzinie poza Jerozolimą również się zdarzało. Potwierdza to wspomniany wyżej dokument z Elefantyny: wśród kolonistów egipskich celebrowano Paschę, lecz ofiarę i spożywanie baranka stopniowo opuszczano w prywatnych obchodach Paschy, które schodziły na plan dalszy wobec uroczystości, które miały miejsce w Jerozolimie¹¹.

⁶ Zob. P-É. Bonnard, *Pascha*, s. 647; R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, t. 2, s. 500.

⁷ Zob. J.J.H. Hayes, *Pascha*, s. 583.

⁸ Zob. R. Bartnicki, *Pascha żydowska a chrześcijańska ofiara eucharystyczna*, s. 101.

⁹ Zob. J.H. Hayes, *Pascha*, s. 583; por. G.M. Baran, *Ostatnia wieczerza – przygotowanie Paschy (Mt 26,17-19)*, s. 73.

¹⁰ Zob. G.M. Baran, *Ostatnia wieczerza – przygotowanie Paschy (Mt 26,17-19)*, s. 74; por. P-É. Bonnard, *Pascha*, s. 646-647.

¹¹ Zob. P-É. Bonnard, *Pascha*, s. 648.

W czasach Jezusa Pascha była świętowana zasadniczo w Jerozolimie. Sposób jej celebracji przekazuje traktat *Pesachim* zawarty w Misznie¹², według którego późnym popołudniem dnia 14 Nisan Żydzi przyprawiali zwierzę paschalne do świątyni. Z powodu wielkiej liczby wierni wchodzili na teren świątyni (na wewnętrzny dziedziniec) w trzech grupach. Przyniesione zwierzęta sami zabijali, a kapłani zbierali krew i skrapiali nią ołtarz. Następnie na zewnętrznym dziedzińcu świątyni zwierzęta ofiarne odzierano ze skóry i oczyszczano. Tłuszcz i wnętrzości palono na ołtarzu (zob. Kpł 3,3-4). W czasie tych wszystkich czynności lewicy śpiewali tzw. Hallel egipski, czyli psalmy od 113 do 118. Następnie zwierzęta wynoszono ze świątyni i przygotowywano na posiłek paschalny: pieczono je tak, aby – jak zostało wyżej powiedziano – nie złamać żadnej kości (zob. *Pes.* 7,1.11; por. Wj 12,46; Lb 9,12; J 19,36). Podczas uczy paschalnej każdy z jej uczestników spożywał przynajmniej jeden kawałek zwierzęcia ofiarnego. Oprócz mięsa jedzono różne zioła (zob. *Pes* 2,6), chleb niekwaszony (praśniki), zalewę (słodką papkę) sporządzoną z orzechów, migdałów, fig i jabłek zmieszanych z winem lub octem winnym (*ḥārôset*)¹³. Cała uczta paschalna składała się z czterech części¹⁴:

I. Pierwsza część obejmowała odmówienie przez przewodniczącego uczy (ojca) modlitwy zwanej *qîdûš* („poświęcenie”), po której wychylano pierwszy kielich wina, noszący nazwę od wspomnianej modlitwy.

II. Druga część rozpoczynała się od spożycia chleba umoczonego w sosie *ḥārôset*. Następnie jeden z najmłodszych uczestników uczy paschalnej zadawał pytanie o znaczenie tej nocy: „Czym ta noc różni się od innych?”; wówczas przewodniczący uczy, opierając się na Pwt 26,5-11, odpowiadał, wygłaszając hagadę. Należało tak to opowiedzieć, jakby wszyscy uczestnicy uczy paschalnej brali udział w pamiętnym Wyjściu z Egiptu, wędrówce przez pustynię i zdobyciu Ziemi Obiecanej. Po hagadzie odmawiano Mały Hallel (Ps 113) i wypijano drugi kielich wina, noszący nazwę *haggādāh*.

III. Trzecia część obejmowała właściwy posiłek, którego najważniejszymi pokarmami był praśny chleb i mięso baranka paschalnego. W czasie posiłku trwała rozmowa o znaczeniu święta. Tę część uczy paschalnej kończono wychyleniem trzeciego kielicha, który nazywano *barākāh* („kielich błogosławieństwa”).

IV. Ostatnia część uczy paschalnej obejmowała śpiew Wielkiego Hallelu (Ps 114-118) oraz wychylenie czwartego kielicha wina, któremu również nadano nazwę *hallēl*.

Jak wynika z przekazów biblijnych Święto Paschy było ściśle połączone ze Świętem Praśników, zwanym inaczej Świętem Niekwaszonego Chleba (*Maššôṭ*)¹⁵:

¹² Traktat ten przekazuje poglądy rabinów (ok. 200 r.) na sposób obchodów Paschy przed zburzeniem świątyni jerozolimskiej (70 r. po Chr.). Zob. J.J.H. Hayes, *Pascha*, s. 583.

¹³ Por. R. Żebrowski, „Charoseť”, w: *Polski słownik judaistyczny. Dzieje, kultura, religia, ludzie. Tom 1*, oprac. Z. Borzymińska, R. Żebrowski, Warszawa: Wydawnictwo „Prószyński i S-ka”, 2003, s. 274 ; por. J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz* (Pismo Święte Nowego Testamentu III/1), Poznań, Warszawa: Wydawnictwo „Pallottinum”, 1979, s. 331.

¹⁴ Schemat uczy paschalnej za M. Rosik, s. 716; por. J.H. Hayes, *Pascha*, s. 583-584; R. Bartnicki, *Pascha żydowska a chrześcijańska ofiara eucharystyczna*, s. 103-106; por. G.M. Baran, *Ostatnia wieczerza – przygotowanie Paschy (Mt 26,17-19)*, s. 75.

¹⁵ Tak było również za czasów Jezusa (por. Mt 26,17; Mk 14,12; Łk 22,7). Należy jednak zauważyć, że w kalendarzu liturgicznym dawnego Izraela Pascha i Święto Praśników są niekiedy dokładnie odróżnione (zob. Kpł 23,5-8; Ezd 6,19-22; 2 Krn 35,17), kiedy

„W pierwszym miesiącu, czternastego dnia miesiąca, o zmierzchu, jest Pascha dla Pana. A piętnastego dnia tego miesiąca jest Święto Przaśników dla Pana – przez siedem dni będziecie jedli tylko przaśne chleby. Pierwszego dnia będzie dla was zwołanie święte: nie będziecie wykonywać żadnej pracy. Przez siedem dni będziecie składali w ofierze dla Pana ofiarę spalaną, siódmego dnia będzie święte zwołanie, nie będziecie [w tym dniu] wykonywać żadnej pracy»” (Kpł 23,5-8; por. Wj 12,15-20; Lb 27,16-25; Pwt 16,1-8).

Pierwotnie Święto Przaśników oznaczało początek żniw jęczmiennych. Przez pierwsze siedem dni należało jeść chleb z nowego ziarna, bez zakwasu, co oznaczało, że nic nie może pochodzić ze starych zbiorów. A zatem Święto Przaśników oznaczało nowy początek. Miało ono także charakter pierwszego ofiarowania, według wskazania, że nie należy się pokazywać przed Panem z pustymi rękoma (zob. Wj 23,15; 34,20). Przaśniki były zatem świętem rolniczym, które zaczęto obchodzić nie wcześniej, niż dopiero po wejściu Izraela do Ziemi Obiecanej. Celebrowano je w „Miesiącu Kłosów”, czyli Abib (por. Wj 23,15; 34,18; por. Pwt 16,1)¹⁶.

Świętowanie Przaśników polegało na tym, że 15 Nisan usuwano stary kwas z domu, a następnie przez kolejne dni aż do 21 Nisan spożywano chleb niekwaszony. Był to swego rodzaju obrzęd corocznego oczyszczenia i odnowienia. Nie jest pewne, czy początki tego święta należy wiązać z życiem koczowniczym, czy też pracą na roli. Prawdopodobnie Izraelici święto to zapożyczyli od Kananejczyków. Pomijając jednak kwestie genezy, należy zauważyć, że tradycja żydowska obrzęd ten połączyła ściśle z wyprowadzeniem przez Boga Izraelitów z Egiptu (zob. Wj 23,15; 34,18). Obrzęd ten miał przypominać pośpiech, z jakim naród wybrany opuszczał Egipt: Izraelici spieszyli się tak bardzo, że musieli zabrać ze sobą ciasto, zanim jeszcze zdążyło się zakwasić i wyrosnąć (zob. Wj 12,34.39)¹⁷.

Podsumowując, należy zauważyć, że Święto Paschy istniało zanim Izrael stał się narodem. Również Święto Przaśników istniało wcześniej – naród wybrany przejął je zapewne od Kananejczyków i nadał mu właściwy sobie sens religijny. Oba święta obchodzono wiosną. W ich celebracji wspomniano pamiętną wiosnę, w czasie której Bóg w nadprzyrodzony sposób uwolnił lud izraelski z niewoli egipskiej, co stało się początkiem historii Izraela jako narodu i to narodu wybranego przez Boga. Chociaż święta te zaistniały odrębnie, to jednak ich wspólny rys sprawił, że w pewnym czasie zostały połączone w jedno święto, które stanowi upamiętnienie jednego wydarzenia zbawczego¹⁸.

2. Ostatnia Wieczerza Paschą Chrystusa – nowego Baranka.

---

indziej zaś traktowane są łącznie jako jedno święto (zob. Pwt 16,1-8; 2 Krn 30,1-13). Zob. P-É. Bonnard, *Pascha*, s. 647; a także R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, t. 2, s. 496-500.

¹⁶ Zob. R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, t. 2, s. 502-503.

¹⁷ Zob. P-É. Bonnard, *Pascha*, s. 647; R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, t. 2, s. 504; por. G.M. Baran, *Ostatnia wieczerza – przygotowanie Paschy (Mt 26,17-19)*, s. 75.

¹⁸ Zob. R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, t. 2, s. 504.

W świetle przekazów synoptycznych Ostatnia Wieczerza, którą Jezus spożył ze swymi uczniami, odbyła się w kontekście świętowania Paschy i związanego z nią Święta Przaśników:

„W pierwszy dzień Przaśników przystąpili do Jezusa uczniowie i zapytali Go: «Gdzie chcesz, żebyśmy Ci przygotowali Paschę do spożycia?» On odrzekł: «Idźcie do miasta, do znanego nam człowieka, i powiedzcie mu: "Nauczyciel mówi: Czas mój jest bliski; u ciebie chcę urządzić Paschę z moimi uczniami"». Uczniowie uczynili tak, jak im polecił Jezus, i przygotowali Paschę” (Mt 26,17-19; por. paral. Mk 14,12-16; Łk 22,7-13).

Jak wynika z tekstów ewangelii synoptycznych, Jezus Ostatnią Wieczerzę spożył w wigilię Paschy, to jest w przeddzień dnia spożywania baranka paschalnego, czyli – według chronologii synoptyków – we czwartek. Wydaje się zatem, że Jezus albo antycypował ucztę paschalną, jak to zresztą czyniło wielu Żydów, albo też sam zdecydował, aby ją spożyć dzień wcześniej, przewidując swoją śmierć krzyżową w dniu i o godzinie, kiedy to zgodnie ze zwyczajem zabijano baranka paschalnego (14 Nisan)¹⁹.

Jak wykazują egzegeci na podstawie analizy tekstów biblijnych, Ostatnia Wieczerza nosiła wyraźne znamiona uczyty paschalnej. Po pierwsze, zgodnie z nakazami Prawa, odbyła się w Jerozolimie, wieczorową porą (por. Pwt 16,5-6). Po drugie, podczas Ostatniej Wieczerzy na stole był obecny chleb i wino. Obowiązkiem przewodniczącego uczyty paschalnej było natomiast wyjaśnienie znaczenia chleba przaśnego (zob. Wj 12,26-27; Pes 10,5), co właśnie uczynił Jezus, chociaż Jego wyjaśnienie diametralnie różniło się od tradycyjnego. Po trzecie, ewangelie synoptyczne poświadczają, że na zakończenie uczyty Jezus wraz z uczniami odśpiewali „hymny” (por. Mt 26,30; Mk 14,26), co można zinterpretować, że odśpiewali Wielki Hallel. A zatem Ostatnia Wieczerza zawierała elementy typowej żydowskiej uczyty paschalnej²⁰.

Należy zauważyć jednak, że w przekazach ewangelicznych nie pojawia się żadna wzmianka na temat spożywania baranka. Baranek – jak zostało wyżej powiedziane – musiał być zabity zgodnie z obrzędem w świątyni. Jezus natomiast antycypował ucztę paschalną w przeddzień swej męki i śmierci, stąd też uczniowie, podejmując się przygotowania Paschy dla Jezusa, nie mogli przygotować zgodnie z rytuałem baranka do spożycia w czasie paschalnej uczyty. Ostatnia Wieczerza, którą Jezus spożył z uczniami, była zatem uprzedzającą wieczerzą paschalną, ale bez baranka paschalnego. Można przypuszczać, że o sposobie, w jaki miała być ona zrealizowana, zdecydował sam Jezus. Pascha, którą miał spożywać Jezus wraz z uczniami była zatem Jego Paschą²¹, a nie Paschą wszystkich Żydów²².

Brak wzmianki o zabiciu baranka paschalnego i spożywania go w czasie Ostatniej Wieczerzy może być milczącym wskazaniem na obecność w czasie Paschy Jezusa innego Baranka, którym był On sam – Jezus, „Ba-

¹⁹ Zob. J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza*, s. 329; G.M. Baran, *Ostatnia wieczerza – przygotowanie Paschy (Mt 26,17-19)*, s. 76. Na temat sporu o datę Ostatniej Wieczerzy zob. M. Rosik, *Eucharystia w tradycji biblijnej*, s. 717-755.

²⁰ Zob. M. Rosik, *Eucharystia w tradycji biblijnej*, s. 772-774.

²¹ Zob. A. Paciorek, *Ewangelia według Świętego Mateusza. Rozdziały 14 – 28. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament I/2), Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2008, s. 549-550; por. G.M. Baran, *Ostatnia wieczerza – przygotowanie Paschy (Mt 26,17-19)*, s. 77.

²² Por. M. Rosik, *Eucharystia w tradycji biblijnej*, s. 774.

ranek Boży, który gładzi grzech świata” (J 1,29; por. 1 P 1,19)²³. On sam dał się uczestnikom Ostatniej Wieczery do spożycia: „dał siebie samego – jak napisał Joseph Ratzinger-Benedykt XVI – jako prawdziwego Baranka, ustanawiając w ten sposób *swoją własną Paschę*”²⁴. A zatem Jezus „podczas Ostatniej Wieczery, tej nocy, kiedy został wydany”, ustanawiając „eucharystyczną Ofiarę Ciała i Krwi swojej, aby w niej na całe wieki, aż do swego przyjścia, utrwalić Ofiarę Krzyża”²⁵, dał siebie do spożycia swym uczniom jako Baranka bez skazy. Ten Baranek nazajutrz sam siebie złożył w najdoskonalszej ofierze, w godzinie, w której w świątyni zabijano baranki paschalne²⁶. Jan Ewangelista, aby potwierdzić, że Jezus stał się prawdziwie Barankiem paschalnym, odniósł do Jego ukrzyżowanego ciała słowa prorocтва: „Lecz gdy podeszli do Jezusa i zobaczyli, że już umarł, nie łamali Mu goleni, tylko jeden z żołnierzy włócznią przebił Mu bok i natychmiast wypłynęła krew i woda. Zaświadczył to ten, który widział, a świadectwo jego jest prawdziwe. On wie, że mówi prawdę, abyście i wy wierzyli. Stało się to bowiem, aby się wypełniło Pismo: Kość jego nie będzie złamana” (J 19,33-36; por. Wj 12,46; Lb 9,12)²⁷. Paweł Apostoł, interpretując ofiarę Chrystusa z samego siebie, wprost nawiązał do tradycji paschalnej: „Chrystus bowiem został złożony w ofierze jako nasza Pascha” (1 Kor 5,7), czyli jako Baranek paschalny²⁸.

* * *

Jak wynika z przekazów ewangelicznych, Ostatnia Wieczera, w czasie której Jezus ustanowił „eucharystyczną Ofiarę Ciała i Krwi swojej”, miała znamiona uczytu paschalnej. Posługując się rytuałem starotestamentalnym, Chrystus nadał jej nowy sens: Ostatnia Wieczera była Paschą Jezusa. Stąd też starotestamentalna Pascha połączona w swej celebracji ze Świętem Przaśników stanowi niewątpliwie zapowiedź ofiary eucharystycznej.

Pytanie:

Kiedy w dawnym Izraelu obchodzono Święto Paschy?

²³ Zob. G.M. Baran, *Ostatnia wieczera – przygotowanie Paschy (Mt 26,17-19)*, s. 78.

²⁴ J. Ratzinger-Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu. Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania*, przeł. W. Szymona, Kraków: Wydawnictwo „Znak”, 2019, s. 125.

²⁵ *Konstytucja o Liturgii „Sacrosanctum Concilium”*, 47, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje. Tekst łacińsko-polski*, Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 2008, s. 73.

²⁶ Zob. A. Paciorek, *Ewangelia według Świętego Mateusza*, cz. 2, s. 666; por. M. Rosik, *Eucharystia w tradycji biblijnej*, s. 760-761.

²⁷ Zob. L. Stachowiak, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz (Pismo Święte Nowego Testamentu IV)*, Poznań, Warszawa: Wydawnictwo „Pallottinum”, 1975, s. 382.

²⁸ Zob. W.F. Orr, J.A. Walther, *I Corinthians. A New Translation, Introduction with a Study of the Life of Paul, Notes, and Commentary* (The Anchor Yale Bible), New Haven, London: Yale University Press, 2008, s. 186.